

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl dne 11. září 2013 mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků v senátu složeném z předsedy Vladimíra Kůrky a soudců Jana Filipa a Jana Musila (soudce zpravodaje) ve věci ústavní stížnosti **A. I. O.**, státního příslušníka Ruské federace, České republiky trvale bytem, právně zastoupeného Mgr. Přemyslem Hoke, advokátem se sídlem Doudlebská 1046/8, Praha 4- Pankrác, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. března 2013 sp. zn. 14 To 16/2013, za účasti **Vrchního soudu v Praze**, jako účastníka řízení a za účasti **Ministerstva spravedlnosti ČR a Městského soudu v Praze**, jako vedlejších účastníků řízení, **t a k t o:**

- I. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. března 2013 sp. zn. 14 To 16/2013 se zrušuje.**
- II. Ve zbytku se ústavní stížnost zamítá.**

O d ů v o d n ě n í:

I.

Včas a řádně podanou ústavní stížností co do náležitostí stanovených zákonem o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhal, aby Ústavní soud zrušil v záhlaví označené usnesení Vrchního soudu v Praze, neboť mělo být vydáno v rozporu s článkem 10 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“). Napadeným rozhodnutím mělo dle názoru stěžovatele dojít k zásahu do jeho základních práv dle článku 2 odst. 2, článku 7 odst. 2, článku 8 odst. 2, 5, článku 36 odst. 1, 2, článku 38 odst. 2 a článku 40 odst. 2, 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Uvedeným rozhodnutím měl být rovněž porušen článek 1, článek 3 a článek 6 odst. 1, 2, 3 a článek 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Porušena měla být i ustanovení článku 3 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestání (dále jen „Úmluva proti mučení“).

Stěžovatel současně navrhl, aby Ústavní soud uložil Městskému soudu v Praze a Vrchnímu soudu v Praze povinnost, „obnovit stav před porušením stěžovatelových základních lidských práv včetně neprodleného propuštění z vazby“. *In eventum* stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud nařídil změnu složení senátů obecných soudů, jež v původním řízení rozhodovaly.

Jak vyplývá z odůvodnění ústavní stížnosti a jejích příloh, žije stěžovatel od roku 1999 střídavě na území České republiky a Ruské federace, jímž je občanem.

V České republice stěžovatel podniká a má zde povolen trvalý pobyt. Dopisem ze dne 25. 6. 2012 požádala Generální prokuratura Ruské federace o vydání stěžovatele (v původním řízení „vydáváný“) k trestnímu stíhání do Ruské federace pro trestný čin podvodu podle článku 159 odst. 4 trestního zákoníku Ruské federace, kterého se měl stěžovatel dle ruských orgánů dopustit tak, že „v první dekádě měsíce prosince 2009 v kanceláři společnosti s ručením omezeným Promstrojmatěrijaly se sídlem Machačkala, s další nezjištěnou osobou se představili jako zaměstnanci koncernu Obchodní dům - Pomoc podnikání v regionech města Moskvy a za účelem odcizení cizích finančních prostředků ve zvlášť velkém rozsahu, podvodným způsobem a zneužitím důvěry dosáhl toho, že vedoucí této společnosti A. A. A. podepsal smlouvy o převodu finančních prostředků v celkové výši dva milióny rublů, které byly převedeny na bankovní účty fiktivních firem a poté byly vybrány A. I. O. a další neztotožněnou osobou v hotovosti, přičemž dodávka zboží nebyla uskutečněna“.

Součástí žádosti ruské Generální prokuratury byla i žádost o vzetí vydávaného do předběžné vazby a to na základě článku 16 Evropské úmluvy o vydávání ze dne 13. 12. 1957, publikované pod č. 549/1957 Sb. (dále jen „Úmluva o vydávání“). Stěžovatel byl dne 1. 6. 2012 českým policejním orgánem zadržen na území hlavního města Prahy. Po svém zadržení stěžovatel požádal o mezinárodní ochranu ve formě žádosti dle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, o níž dosud příslušným správním orgánem nebylo rozhodnuto.

Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 3. 6. 2012 č. j. Nt 404/2012-32 byl stěžovatel vzat podle § 396 odst. 1 tr. řádu do předběžné vazby. Po předběžném šetření Městský soud v Praze rozhodl usnesením ze dne 9. ledna 2013 sp. zn. Nt 404/2012 tak, že z důvodu uvedeného v ustanovení § 393 písm. k) tr. řádu není vydání stěžovatele přípustné, neboť by takové vydání bylo v rozporu s úmluvami zavazujícími Českou republiku k dodržování lidských práv a základních svobod, kterým je třeba dát přednost před aplikací Úmluvy o vydávání.

Citované rozhodnutí městského soudu však ke stížnosti státní zástupkyně zrušil Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 21. 3. 2013 sp. zn. 14 To 16/2013; vrchní soud sám ve věci rozhodl tak, že „vydání stěžovatele k trestnímu stíhání do Ruské federace je při přijetí záruk Generální prokuratury Ruské federace z 25. 6. 2012, č. 81/3-278-12, doplněných 20. 2. 2013 pod č. 81/3-278-12, přípustné“. Proti tomuto rozhodnutí směřuje i projednávaná ústavní stížnost.

II.

Na návrh stěžovatele Ústavní soud usnesením ze dne 10. 6. 2013 č. j. III. ÚS 1354/13-76 podle § 79 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) odložil vykonatelnost napadeného rozhodnutí Vrchního soudu v Praze do pravomocného rozhodnutí Ústavního soudu o ústavní stížnosti.

III.

V odůvodnění ústavní stížnosti navrhovatel opětovně vylíčil svou verzi události, jež jej vedly k opuštění Ruska natrvalo v roce 2011. V Rusku se prý stal obětí vydírání ve formě tzv. „raketýringu“ ze strany kriminálních skupin, jež pocházejí ze severního Kavkazu – Čečenců a Dagestánců. Cílem bylo jej potrestat za to, že proti jednomu ze svých věřitelů zahájil soukromoprávní spor. Bylo mu soustavně vyhrožováno fyzickou likvidací a likvidací rodiny, došlo k zapálení jeho automobilu, vykradení bytu, k napadení nevlastní dcery. Přes jeho opakovaná oznámení ruská policie nic nevyšetřila a neposkytla stěžovateli žádnou ochranu. Trestní stíhání, jež proti němu bylo zahájeno v Dagestánu, je dle tvrzení stěžovatele zcela vykonstruované a představuje pokračování výše uvedených útoků organizovaného zločinu proti němu. Cílem je dopravit jej do Dagestánu a zlikvidovat jej. Samo umístění do vyšetřovací vazby v Dagestánu ohrozí nejen jeho zdraví, ale i život. Stěžovatel je přesvědčen, že v muslimském Dagestánu bude čelit mimo jiné pronásledování i z důvodů svého náboženského vyznání i národnosti, neboť jeho nepřátelé se domnívají, že je židovského původu a zároveň je pravoslavný.

Stěžovatel zdůrazňuje, že v uvedené autonomní republice nikdy nebyl - skutek, pro nějž má být vydán, je zcela smyšlený. Dagestán je dle stěžovatele zemí ovládanou radikálními islamisty, v níž běžně dochází k ozbrojenému násilí, panuje tam velká korupce, ruská federální vláda má v této autonomní republice jen omezený vliv a jakékoli záruky ruské Generální prokuratury české straně nelze proto brát vážně.

Stěžovatel zdůrazňuje, že se mu v Rusku, natož v Dagestánu, nedostane spravedlivého procesu. Cituje publicistické články, zprávy nevládních organizací a další materiály, dokumentující špatné podmínky v ruských věznicích a jednotlivé případy mučení a nelidského zacházení s osobami ve výkonu trestu nebo vazby. Stěžovatel má za to, že český vrchní soud tyto materiály náležitě nehodnotil a naopak projevil „slepu důvěru vůči slibům ruské Generální prokuratury“. Dle stěžovatele je „extradice v Rusku často využívána jako jeden z nástrojů nezákonného vypořádání s lidmi“.

Stěžovatel dále vznáší námitku proti postupu vrchního soudu, jež ve výroku svého rozhodnutí poopravil extradiční skutek, aniž za tímto účelem prováděl jakékoli dokazování. Stěžovatel je přesvědčen, že skutek, pro nějž má být vydán, nesplňuje podmínku oboustranné trestnosti. Stěžovatel polemizuje s názorem obecných soudů, že takto popsaný skutek lze podřadit pod trestný čin podvodu podle českého trestního zákoníku.

Stěžovatel rovněž zdůrazňuje, že dosud probíhá azylové řízení v České republice. Dle názoru stěžovatele vrchní soud ve svém rozhodnutí nepřipustně předjímal negativní výsledek tohoto řízení. Stěžovatel dále odkazuje na judikaturu Ústavního soudu, zejména na nálezy sp. zn. II. ÚS 670/12, III. ÚS 534/06 a na některá rozhodnutí Nejvyššího soudu, zdůrazňující nadřazenost závazků z mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách závazkům vydávat osoby k trestnímu stíhání. Stěžovatel je přesvědčen, že Vrchní soud v Praze „je zaujatý a nadřazuje politické zájmy České republiky ve vztahu k Ruské federaci nad závazky z lidskoprávních smluv“.

IV.

Ústavní soud si podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyžádal vyjádření účastníků řízení. Vrchní soud v Praze do značné míry zopakoval argumentaci uvedenou v odůvodnění napadeného rozhodnutí s tím, že ojedinělé porušení lidskoprávních úmluv nelze vyloučit v žádném státě. Poukázal opětovně na záruky poskytnuté dodatečně ruskou Generální prokuraturou, podle níž budou mít čeští konzulární pracovníci v Rusku možnost stěžovatele ve výkonu vazby či v nápravném zařízení navštěvovat a hovořit s ním bez přítomnosti třetích osob. Vrchní soud se rovněž zabýval osobními poměry stěžovatele, jehož celá rodina žije v Rusku a v České republice jej navštěvuje na turistická víza. Obecný soud zdůraznil, že mu v daném řízení nepřísluší posuzovat obhajobu stěžovatele ve vztahu k obvinění, jemuž čelí v Rusku.

Městský soud v Praze jako vedlejší účastník se ve svém vyjádření omezil na odkaz na své rozhodnutí v původním řízení, jímž vyslovil nepřípustnost vydání stěžovatele.

Ministr spravedlnosti jako vedlejší účastník řízení polemizoval s ústavní stížností v podstatě v intencích argumentace Vrchního soudu v Praze a navrhl odmítnutí, resp. zamítnutí ústavní stížnosti.

Ústavní soud zaslal uvedená vyjádření stěžovateli k replice, v níž stěžovatel obsáhle a neuspořádaně kritizoval postup a skutkové i právní závěry vrchního soudu. Tento soud dle stěžovatele uplatňuje v extradičních věcech „bezhlavý formalismus“, je zaujatý, stranící a podporující Městské státní zastupitelství v Praze, jež se snaží z politických důvodů všechny vyžadované osoby vydat. Vrchnímu soudu stěžovatel vytýká, že se nikterak nenamáhal ověřit tvrzení o tom, že jeho obvinění je vykonstruované. Stěžovatel opětovně vykresluje neutěšenou situaci v Dagestánu, jehož hlavní město Machačkala má být považováno za nejnebezpečnější metropoli v rámci Ruské federace.

V.

Ústavní soud si pro účely řízení o ústavní stížnosti vyžádal spis Městského soudu v Praze sp. zn. Nt 404/2012.

Prostřednictvím Ministerstva spravedlnosti jako přílohu jeho vyjádření získal Ústavní soud i aktuální informaci Odboru lidských práv a transformační politiky Ministerstva zahraničních věcí ČR ke stavu lidských práv, soudnictví a vězeňství v Ruské federaci (červen 2013). Tento materiál vychází především ze zpráv mezinárodních lidskoprávních organizací (např. Amnesty International, Human Rights Watch a další), jež kritizují porušování lidských práv v ruských věznicích a porušování základních práv obviněných.

VI.

Ústavní soud přezkoumal napadené rozhodnutí a ve světle vyžádaného spisového materiálu dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Podle čl. 83 Ústavy České republiky je Ústavní soud soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod. Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů a není ani povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí; jeho pravomoc je založena toliko k ochraně z hlediska dodržení ústavněprávních principů. Ústavní soud nekoriguje postup jiných orgánů veřejné moci z hlediska všech v úvahu přicházejících aspektů, ale zkoumá pouze, zda jejich nesprávným rozhodnutím či jiným zásahem nebyla dotčena základní práva nebo svobody stěžovatele.

Vydání osoby, jež se zdržuje na území České republiky, orgánům cizího státu je právním institutem, kterým Česká republika projevuje svou vůli dodržovat mezinárodní závazky (čl. 1 odst. 2 Ústavy České republiky). V justiční fázi vydávacího řízení, upravené trestním řádem, obecné soudy zjišťují, zda zde neexistuje právní překážka vylučující vydání, a pokud nikoli, jsou povinny rozhodnout, že vydání je přípustné. I přes relativně úzce vymezený předmět tohoto zvláštního typu řízení však ani zde nelze polevit v uplatňování záruk spravedlivého procesu obsažených v Listině a Úmluvě.

Na úvod lze konstatovat, že Ústavní soud nesdílí velmi emotivní a příliš zevšeobecnující odsudky stěžovatele, pokud jde o záruky spravedlivého procesu a odpovídajícího zacházení s vězněnými osobami v Rusku. Ústavní soud je z celé řady řízení podrobně obeznámen se zprávami o nevyhovujících poměrech v ruských věznicích a o jednotlivých závažných případech porušování základních lidských práv a krutého zacházení s vězněnými osobami na území Ruské federace (viz např. i rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Kalašnikov proti Rusku* (Application no. 47095/99), z nichž cituje i zpráva Ministerstva zahraničních věcí). Je však nutné souhlasit s vyjádřením vrchního soudu, že horší materiální poměry ve věznicích nelze samy o sobě bez dalšího považovat za překážku extradice. Excesy, k nimž příležitostně dochází a jež jsou mezinárodní veřejností oprávněně kritizovány, nemají ráz praxe schvalované či tolerované oficiální veřejnou mocí Ruska, nýbrž jsou ruskými orgány vnímány jako nežádoucí a jako takové potírány. Ústavní soud nepovažuje za objektivní ani vyhoceně emotivní vylíčení poměrů v autonomní republice Dagestánu, k níž se stěžovatel ve své polemice s napadeným rozhodnutím vrchního soudu uchyluje.

Je třeba opětovně zdůraznit, že Rusko je členským státem OSN a Rady Evropy a signatářem úmluv, týkajících se ochrany lidských práv. Lze tedy očekávat určitý standard těchto práv, přičemž Rusko se v praxi podrobuje řízením a kontrolním mechanismům, jež mezinárodní smlouvy upravují, včetně řízení před Evropským soudem pro lidská práva. Již z tohoto důvodu se jeví jako nepřijatelný požadavek stěžovatele, paušálně odmítající vydání k trestnímu řízení do Ruska *per se* (samo o sobě).

V projednávané věci Ústavní soud musí nicméně aplikovat zásady, jež jsou podrobně rozvedeny v nálezu sp. zn. III. ÚS 534/06 ze dne 3. 1. 2007 (N 1/44 SbNU 3). Ústavní soud v tomto rozhodnutí zdůraznil, že při posouzení přípustnosti vydání nelze přehlížet nedostatky extradičních materiálů, zejména pokud jde o vymezení skutku, který je, resp. byl předmětem trestního řízení v dožadujícím státě. V citované věci se jednalo o přípustnost vydání stěžovatelky k výkonu trestu do Rumunska na základě rozsudku, který dle zjištění Ústavního soudu nebyl dostatečně srozumitelný, jasný a odůvodněný. Nejde tu přitom jen o možnost dožádané strany s jistotou v extradičním řízení konstatovat splnění podmínky oboustranné trestnosti, ale o širší požadavek určitosti trestního obvinění.

Ústavní soud si je vědom zásadního rozdílu trestní věci stěžovatele, jež se v řízení před ruskými orgány nachází teprve v předsoudním (přípravném) stadiu. Je zřejmé, že na rozhodnutí policejních orgánů či orgánů prokuratury, jímž je zahajováno trestní řízení proti konkrétní osobě, nelze mít stejně vysoké nároky, jako na rozsudek soudu, a to již s ohledem na nižší míru objasněnosti na počátku vyšetřování. Přesto je dle názoru Ústavního soudu však i zde nutné trvat na určitých minimálních standardech pro meritorní rozhodnutí v trestní věci. Obecný soud, jenž rozhoduje o přípustnosti vydání k trestnímu stíhání do cizího státu, nemůže akceptovat popis extradičního skutku natolik vágní, že v něm není možné s jistotou rozpoznat jednotlivé znaky některého z trestných činů dle českého trestního zákona. Uvedený požadavek je třeba vztáhnout nejen na znaky objektivní, ale také na otázku zavinění a dalších subjektivních znaků.

V projednávané věci předložila ruská strana „Usnesení o zahájení stíhání jako obviněného“ ze dne 22. 9. 2010, které vydal vyšetřovatel Oddělení vnitřních věcí Vyšetřovací části Odboru vyšetřování při ministerstvu vnitra pro RD (Republika Dagestán), podplukovník justice A. (viz úřední překlad na č. l. 110 spisu Městského soudu v Praze a opis originálu na č. l. 96). Dále bylo dožadující stranou předloženo „Usnesení o zvolení předběžného/zajišťovacího opatření v podobě vzetí do vazby“ ze dne 20. 12. 2011, které vydala soudkyně Federálního soudu Kirovského obvodu města Machačkaly (č. l. 113 a násl.). Tato usnesení obsahují toliko popis stíhaného skutku, který s určitými drobnými úpravami převzaly do výrokových částí svých rozhodnutí české soudy.

Popis stíhaného skutku v rozhodnutích předložených dožadující stranou je vágní a zároveň chaotický, což není jen dílem neobratného českého překladu, jak se Ústavní soud přesvědčil z ruských originálů i anglických překladů založených ve spise. Z uvedených usnesení není patrné, v čem měl spočívat „podvodný způsob a zneužití důvěry“ ze strany stěžovatele při jednání s vedoucím poškozené společnosti A. o podpisu smlouvy o dodávce zboží. Není zejména zřejmé, jakým způsobem měl být A. např. uveden v omyl, na jehož základě smlouvy uzavřel - zda se jednalo toliko o fakt, že se stěžovatel a jeho společník měli lživě (?) představit jako zaměstnanci Obchodního domu „Pomoc podnikání v regionech“ a dále jakým podvodným způsobem měl stěžovatel dosáhnout toho, že vedoucí poškozené společnosti skutečně převedl vyjmenované částky na cizí bankovní účty. Způsob klamavého jednání obviněného není v usnesení nijak konkretizován.

Citovaná rozhodnutí orgánů dožadující strany však především neobsahují jakékoli, byť i sebestručnější odůvodnění. Není patrné, na základě jakých důkazů ruské orgány dospěly k podezření, že se uvedeného skutku dopustil stěžovatel.

V řízení, v němž má být českým soudem vyslovena přípustnost vydání, nelze samozřejmě suplovat pravomoci cizozemského soudu a provádět dokazování ohledně viny extradičním trestným činem. Česká strana však má i z hlediska mezinárodních lidskoprávních závazků povinnost požadovat, aby extradiční materiály poskytnuté dožadující stranou svědčily o zachování obecně přijímaných standardů trestního řízení. To se v případě vydání k trestnímu stíhání do ciziny týká v první řadě rozhodnutí cizozemských orgánů, na jejichž základě bylo v dožadujícím státě trestní řízení zahájeno. Z těchto rozhodnutí, resp. jejich úředních překladů, musí být seznatelné, že se trestní stíhání opírá o určitou soustavu důkazů, tzn. že podezření ze spáchání trestného činu je rozumným způsobem odůvodněno. Není myslitelné, aby český soud předstíral, že nevidí zcela flagrantní nedostatky úkonů, na jejichž základě se v dožadujícím státě předmětné trestní řízení vede. Zmíněný postup navíc do jisté míry umožňuje rozptýlit případné námitky vydávané osoby, že řízení v dožadující zemi bylo zcela vykonstruováno, je dílem politicky motivované libovůle atp.

Pokud Vrchní soud v Praze akceptoval lakonické usnesení o zahájení trestního stíhání vydané vyšetřovatelem v ruské Machačkale jako dostatečný podklad pro extradiční řízení, porušil tím práva stěžovatele na soudní ochranu dle článku 36 odst. 1 Listiny.

VII.

Stěžovatel rovněž navrhoval, aby Ústavní soud nařídil „obnovit stav před porušením stěžovatelových základních lidských práv včetně neprodleného propuštění z vazby“. Dále stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud eventuálně nařídil změnu složení senátů obecných soudů, jež v původním řízení rozhodovaly, neboť tyto senáty považuje za „zaujaté“. Ústavní soud k této části návrhu stěžovatele odkazuje na svou ustálenou judikaturu, v níž zastává princip minimalizace zásahů do pravomocí obecných soudů.

Nález, jímž Ústavní soud zrušil napadené rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, zakládá povinnost tohoto soudu věc znovu neprodleně projednat a zároveň otevírá možnost soudu prvního stupně přezkoumat, zda je i nadále přípustná vazba stěžovatele (viz i zde závěry vyjádřené v nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 534/06 ad IX.). Návrh stěžovatele, aby Ústavní soud nařídil změnu složení senátů obecných soudů, jež jsou příslušné k projednání jeho extradiční věci, považuje Ústavní soud za zcela nedůvodný, opírající se o pouhé emotivní spekulace.

S ohledem na výše uvedené Ústavní soud podle § 82 odst. 1, 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil napadené usnesení Vrchního soudu v Praze, zatímco zbylé návrhy stěžovatele jako nedůvodné zamítl.

P o u ě n í : Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 11. září 2013

Vladimír Kůrka
předseda senátu Ústavního soudu